

provinsje fryslân
provincie fryslân

Jaarplan 2019 Circulaire Economie

Inspireren en vertellen

Stap voor stap naar een circulaire economie

In 2018 is de transitie naar een circulaire economie volop doorgegaan. En ook het ledenaantal van de Vereniging Circulair Friesland is sterk gestegen. Dit jaarplan is een vervolg op de acties die we het afgelopen jaar hebben ingezet. We willen met onze inzet in 2019 een verdere versnelling realiseren. Een van onze doelen is dat in 2025 onze regio behoort tot de top drie van ontwikkelregio's in Europa. We trekken hierin nauw op met de RUG Campus Fryslân om dat te bereiken.

In 2018 merkten we dat vertellen steeds belangrijker wordt om anderen te inspireren een bijdrage te leveren aan een circulaire economie. Daarom hebben we voor 2019 een aantal aansprekende projecten uitgekozen. Met deze projecten willen we mensen motiveren én Fryslân als internationale ontwikkelregio voor circulaire economie op de kaart zetten. Een van de opvallendste is wel het circulair maken van een Fries eiland. Eigenlijk wordt het eiland dan een grote proeftuin waar we veel van kunnen leren. Zo werken we stap voor stap naar een circulaire wereld.

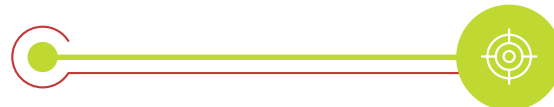
Jaarplan 2019 circulaire economie

Provincie Fryslân wil de circulaire economie stimuleren door samen met andere partijen actief aan de slag te gaan én zelf het goede voorbeeld te geven. We realiseren dit door te doen, te leren en te vertellen. Daarnaast loopt 'verdienen' hier als een rode draad doorheen. In dit jaarplan leest u wat onze plannen zijn voor 2019.

Onze doelen

De acties uit het jaarplan dragen bij aan de doelen op lange termijn. We hebben ons de volgende drie doelen gesteld:

- In 2025 behoort onze regio tot de top drie van ontwikkelregio's in Europa.
- In 2020 is het aantal bedrijven dat verdient aan de circulaire economie met 100% gestegen ten opzichte van 2018.
- In 2025 koopt de provincie Fryslân maximaal circulair in.

2018

Highlights uit 2018

- De nieuwe catering en warmedrankenvoorziening in het provinciehuis is volledig circulair aanbesteed.
- We presenteerden een Noordelijke Grondstofstromen-analyse.
- De reststromen op onze Waddeneilanden brachten we in kaart.
- Voor Friese mkb'ers ontwikkelden we een circulariteitscheck.
- Voor een Fries bedrijf dat oesterzwammen op ons eigen koffiedik kweekt, waren we launching customer.
- We maakten een nulmeting van de Friese bedrijven die een verdienmodel hebben op basis van de circulaire economie.
- Diverse aanbestedingen zijn in 2018 voorbereid, waarbij grote ambities op het gebied van circulaire economie zijn geformuleerd.
- Dertig vouchers verstrekten we aan het Friese mkb voor bedrijfsontwikkeling op het gebied van circulaire economie.
- Via de subsidieregeling Circulaire Economie stimuleerden we het Friese mkb om circulaire producten en diensten te ontwikkelen. In 2018 zijn er zestien aanvragen uitgevoerd. Mooie voorbeelden hiervan zijn circulair behang en de ontwikkeling van een circulaire oplossing voor het verzamelen, verwerken en doorverkopen van EPS voor verwerking in bouwmaterialen.
- Circulaire economie is als voorwaarde opgenomen in het Iepen Mienskipsfûns.

De circulaire economie verweven in onze bedrijfsvoering

In 2025 kopen we maximaal circulair in en is onze bedrijfsvoering volledig circulair. In 2019 doen we onder andere het volgende om dit te bereiken:

- Op minimaal zes onderdelen kopen we circulair in. Zo kopen we onder andere voor onze icoonprojecten, zoals het Swettehûs, de Vismigratierivier en de biobased composietbrug Ritsumasy, maximaal circulair en innovatief in.
- Voor onze bedrijfsvoering stellen we KPI's (Kritieke Prestatie Indicatoren) op. We maken circulariteit in onze bedrijfsvoering meetbaar en komen met een voorstel voor circulaire prestatiemeting en monitoring.
- We ontwikkelen een innovatiebudget voor circulair inkopen in onze organisatie.
- In 2018 hebben we een klimaatvelop ontvangen voor een grondstofstromenanalyse van onze eigen organisatie. Op basis van deze analyse gaan we actief sturen op het behalen van onze duurzame doelstellingen door het nemen van een aantal concrete maatregelen.

- We stellen een grondstofpaspoort op van het provinciehuis en nemen de resultaten op in Madaster. De resultaten delen we via de VFG met de Friese gemeenten.
- We nemen deel aan Greendeal Circulair Inkopen en geven hier nadere invulling aan.

We werken nauw samen met de Vereniging Circulair Friesland

In 2025 zijn de transitieagenda's van de Vereniging Circulair Friesland gerealiseerd. In 2019 doen we het volgende:

- We ontwikkelen met de Vereniging Circulair Friesland en de Friese gemeenten een gezamenlijke inkoopkalender en stimuleren hiermee de vraag naar circulaire producten en diensten.
- Als proactief lid van de Vereniging Circulair Friesland dragen we ons steentje bij aan de realisatie van de transitieagenda's.
- We nemen deel aan Greendeal Circulaire Inkopen en geven hier nadere invulling aan.

We stimuleren het Friese mkb

In 2020 is het aantal bedrijven in Fryslân dat verdient aan de circulaire economie met 100% gestegen. In 2019 doen we het volgende:

- Minimaal vier keer zijn we launching customer (eerste klant) voor innovatieve circulaire producten en diensten.
- Voor bedrijfsontwikkeling op het gebied van circulaire economie verstrekken we minimaal vijftig vouchers aan het Friese mkb. Met een voucher kunnen bedrijven een deskundige inhuren voor advies.
- We presenteren de resultaten van onze nulmeting en gebruiken deze om met het bedrijfsleven tot acties te komen.
- We ondersteunen concrete projecten per transitiepad (onder andere bouw, landbouw, chemie, reststromen), bijvoorbeeld bij het indienen van aanvragen bij het SNN.
- In F4-verband onderzoeken we of er een grondstofmakelaar kan worden aangesteld voor de Friese bedrijven.

- We stimuleren het Friese mkb om circulaire producten en diensten te ontwikkelen via de subsidieregeling Circulaire Economie. We evalueren deze regeling in 2019 en komen met een voorstel voor een vervolg.

We zetten onze financiële instrumenten in voor een circulaire economie

In 2025 gebruiken we onze rol als (co)financier om de circulaire economie te stimuleren. In 2019 doen we het volgende:

- We ondersteunen de jaarplannen over circulaire economie van Friese gemeenten en regio's. De circulaire economie wordt steeds meer onderdeel van streekagenda's en samenwerkingsagenda's met gemeenten.
- We onderzoeken in welke bestaande subsidie-regelingen we de circulaire economie als voorwaarde kunnen opnemen en selecteren minimaal drie regelingen.

2019

DOEN

We werken mee aan een meer circulair openbaar vervoer

Onze ambitie voor 2025 is dat het openbaar vervoer volledig zero-emissie is. Naast deze energie-ambitie zullen we de grondstofstromen zoveel mogelijk beperken. In 2019 doen we het volgende:

- In de Nota van Uitgangspunten van de nieuwe ov-concessie nemen we principes van circulariteit op.

We zijn een actieve partner voor innovaties

In 2025 zijn we een partner voor onder andere festivals en sectoren als landbouw en watertechnologie. We willen ruimte bieden om te experimenteren. In 2019 doen we het volgende:

- De Waddeneilanden ondersteunen we bij de uitvoering van grondstofstromenanalyses die in 2018 zijn uitgevoerd.
- Het Friese mkb stimuleren we om producten en diensten te testen op festivals.
- Via het Rijksinstrument Small Business Innovation Research (SBIR) ontwikkelen we samen met het bedrijfsleven innovatieve oplossingen voor de transitie naar natuurinclusieve landbouw.

We werken samen met Noord-Nederland, het Rijk en de EU

In 2025 zijn we dé ontwikkelregio circulaire economie van Nederland. In 2019 doen we het volgende:

- Onze transitieagenda's verbinden we aan die van het Rijk. We nemen daarin een actieve rol. Zo nodigen we alle provincies uit om samenwerkingskansen te verkennen.
- We bieden het Rijk onze regio als experimenteer-gebied aan. Hierbij zijn de transitieagenda's van de Vereniging Circulair Friesland leidend.

2018

Highlights uit 2018

- We voerden het Europese project SCREEN uit en leerden hoe we de circulaire economie konden versnellen. Binnen SCREEN is met elf andere regio's uit Europa uitgezocht hoe je beleid ontwikkelt op het gebied van een circulaire economie. Daarnaast is de basis gelegd voor samenwerking tussen verschillende sectoren op Europese schaal.
- Tijdens de Innovation Games en Duurzame Innovatie Challenge gingen groepen studenten en young professionals aan de slag met onze vraagstukken met betrekking tot de transitie naar een circulaire economie.
- Spark the Movement (circulaire scholen), een initiatief onder de vlag van de Vereniging Circulair Friesland voor het Friese onderwijs, ging onder andere met onze steun van start.

2019

LEREN

We vergroten de kennis binnen onze organisatie

In 2025 is de kennis over de circulaire economie binnen onze organisatie geborgd. In 2019 doen we het volgende:

- We vergroten onze kennis van de circulaire economie binnen onze organisatie, onder andere via nieuwsbrieven, trainingen en interne sessies.
- Als deelnemer van de Green Deal Circulair Inkopen dragen we ten minste twee cases aan.
- We maken van circulaire economie een pijler binnen de agenda van de Legacy LF2018 die zich richt op 2028.

De circulaire economie maakt deel uit van het Friese onderwijs

In 2025 is er een doorlopende leerlijn circulaire economie. In 2019 doen we het volgende:

- We stimuleren dat circulaire economie structureel onderdeel wordt van het lesprogramma in het primair, voortgezet, mbo-, hbo- en universitair onderwijs.

- Van het project Spark the Movement (circulaire scholen), dat door de Vereniging Circulair Friesland is opgezet, maken we een Europees project.
- We ondersteunen het NHL-lectoraat Circular Plastics en de leerstoel Circulaire Economie bij de RUG/Campus Fryslân.
- Met het onderwijs en het Friese mkb maken we een plan van aanpak voor stages over circulaire economie bij het Friese mkb.
- Friese mbo- en hbo-studenten laten we in aanraking komen met de circulaire economie door praktijkvraagstukken in te brengen en aan te sluiten bij landelijke en regionale circulaire ontwerpwedstrijden/challenges.

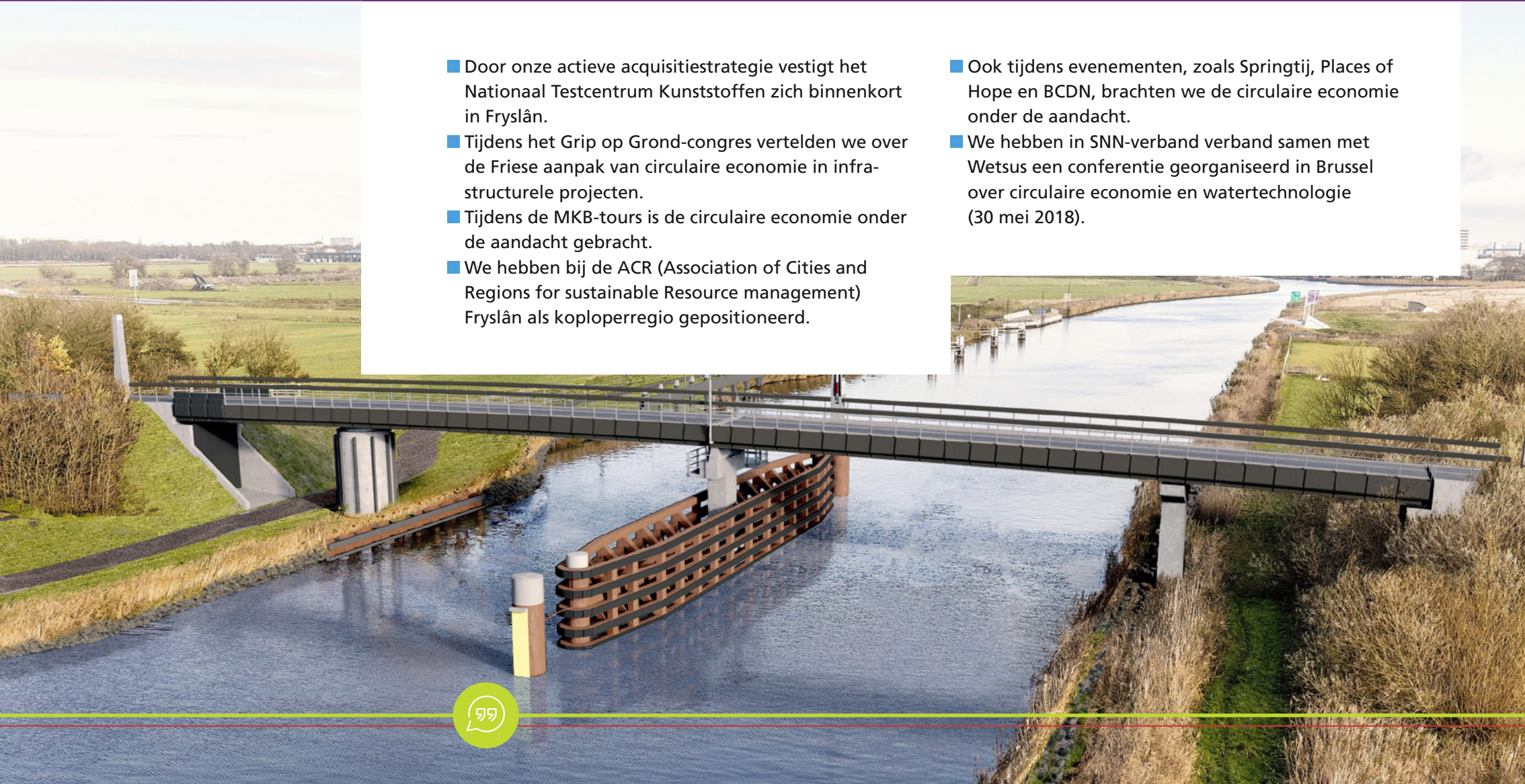

2018

Highlights uit 2018

- Door onze actieve acquisitiestrategie vestigt het Nationaal Testcentrum Kunststoffen zich binnenkort in Fryslân.
  - Tijdens het Grip op Grond-congres vertelden we over de Friese aanpak van circulaire economie in infra-structurele projecten.
  - Tijdens de MKB-tours is de circulaire economie onder de aandacht gebracht.
  - We hebben bij de ACR (Association of Cities and Regions for sustainable Resource management) Fryslân als koploperregio gepositioneerd.
- Ook tijdens evenementen, zoals Springtij, Places of Hope en BCDN, brachten we de circulaire economie onder de aandacht.
  - We hebben in SNN-verband verband samen met Wetsus een conferentie georganiseerd in Brussel over circulaire economie en watertechnologie (30 mei 2018).

Iedereen kent de kansen voor een circulaire economie in Fryslân

In 2025 staan we in de top drie van Europese regio's die vooroplopen op het gebied van de circulaire economie. Burgers, bedrijven, kennisinstellingen en overheden in Nederland kennen de kansen voor circulaire economie in Fryslân. In 2019 doen we het volgende:

- De circulaire economie wordt onderdeel van onze acquisitiestrategie en we stimuleren bedrijven die hier actief mee bezig zijn om naar Fryslân te komen.
- We zorgen ervoor dat de circulaire economie een belangrijk thema is in de nieuwe Regionale Innovatie Strategie (RIS) in SNN-verband.
- We zetten een benchmark op met andere Europese regio's en nemen hiervoor deel aan Interreg-project Replace.
- Met andere Europese koploperregio's bouwen we verder aan een strategisch partnerschap. In 2019 ontvangen we deze partners in Fryslân.
- Samen met Europese partners ontwikkelen we Europese projecten. Dit leidt tot minimaal twee succesvolle aanvragen bij de EU-fondsen.

- We profileren ons als dé regio waar de circulaire economie tot bloei komt. Dat doen we onder andere door in Brussel te vertellen wat er bij ons gebeurt op het gebied van circulaire economie.

We delen onze kennis en inspirerende projecten en versterken onze communicatie

In 2025 worden kennis en best practices actief gedeeld. In 2019 doen we het volgende:

- We zijn partner in de bewustwordingscampagne #Ikbenbewust van NDC Mediagroep. Andere partners zijn de Vereniging Circulair Friesland, Friese Milieu Federatie en Jong Leren Eten.
- We promoten de circulaire economie tijdens bijeenkomsten en evenementen, waaronder Springtij, Trendship en de Business Contact Dagen Noord.
- We maken alle circulaire inkooptrajecten van de provincie en andere partijen uit de publieke sector gezamenlijk zichtbaar via een website.

- De Vismigratierivier, het Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics en het Swettehûs worden onze circulaire icoonprojecten waarmee we anderen inspireren, kennis overdragen en ons als provincie positioneren.
- Eind 2019 komt de Bosatlas van de Duurzaamheid uit. Een van de hoofdstukken van deze atlas gaat over de circulaire economie, met aandacht voor Fryslân en de Vereniging Circulair Friesland.
- We maken samen met de RUG Campus Fryslân een roadmap om ons doel, om in 2025 met onze regio te behoren tot de top drie van ontwikkelregio's in Europa, te bereiken.
- We profileren ons als dé regio waar de circulaire economie tot bloei komt. Dat doen we onder andere door in Brussel en Den Haag te vertellen wat er bij ons gebeurt op het gebied van circulaire economie.

Biosintrum Oosterwolde

Het Biosintrum is een icoon voor circulair aanbesteden en bestaat voor meer dan 80% uit biobased materialen. Daarmee is het een van duurzaamste en innovatiefste gebouwen van Europa. Het is dé ontmoetingsplek voor onderwijs, bedrijfsleven en overheid op het gebied van de biobased economy.

Biobased brug Ritsumasyl

Op weg naar een volledig circulaire economie slaat de provincie Fryslân een innovatieve weg in met een biocomposiet fietsbrug over het Van Harinxmakanaal bij Ritsumasyl (vlak bij Leeuwarden). De fietsbrug heeft een beweegbare, vrije overspanning van 22 meter en, inclusief de aanbruggen, een biocomposiet wegdek van totaal 66 meter. De basis voor dit nieuwe bouwmaterial wordt gevormd door hernieuwbare grondstoffen, zoals vlas en hars.

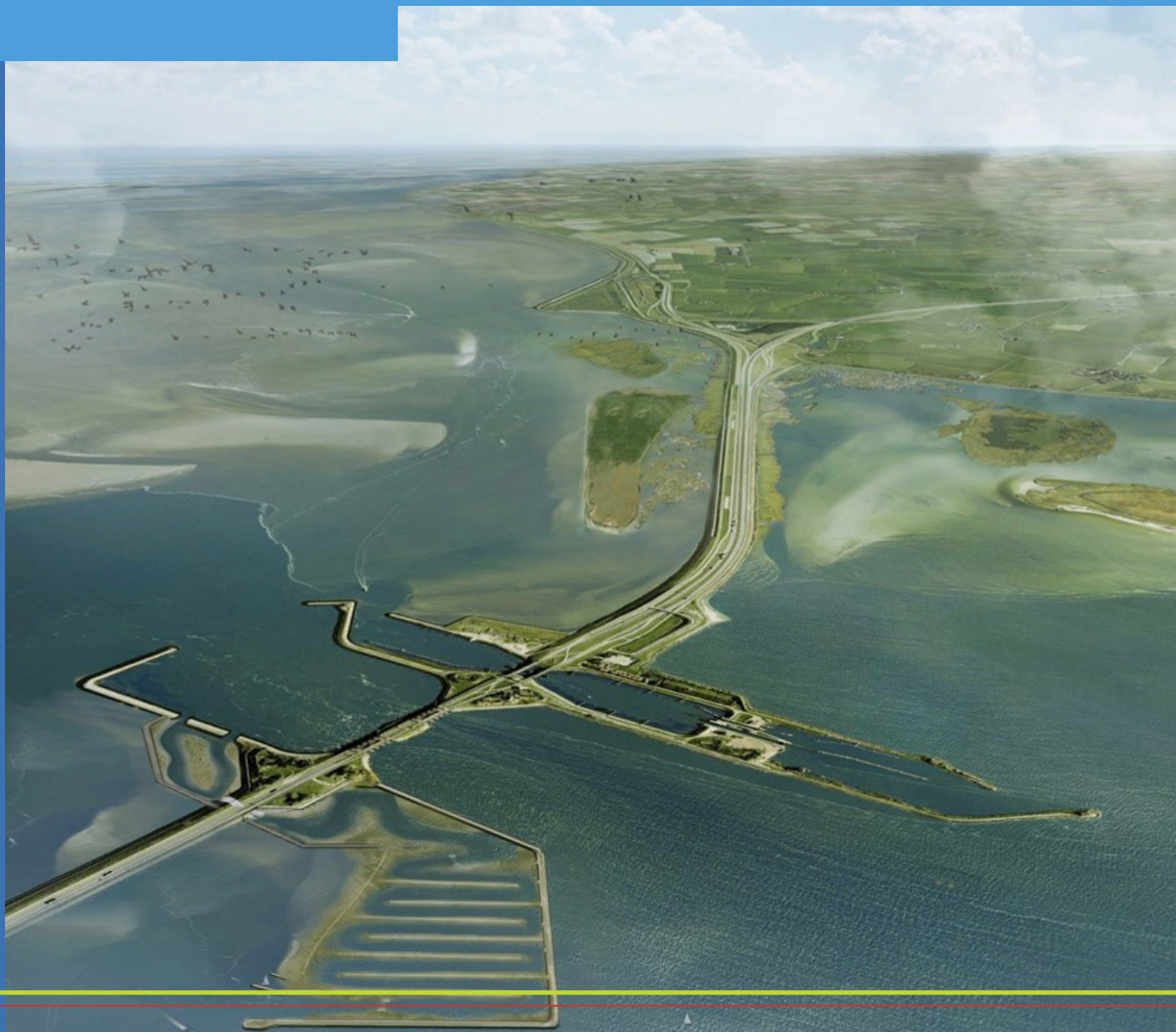

Vismigratierivier Afsluitdijk

De Vismigratierivier is een vier kilometerlange, slingerende rivier in het IJsselmeer die via een afsluitbare opening in de Afsluitdijk verbonden is met de Waddenzee. Deze open verbinding biedt trekvisen straks 24 uur per dag, het hele jaar door, een geleidelijke overgang van zout naar zoet water – en andersom. Een unieke oplossing om de barrière op te heffen die de Afsluitdijk vormt voor diverse soorten trekvisen. De Vismigratierivier wordt aangelegd tussen 2019 en 2023.

Bij de bouw van de N31 Harlingen heeft de provincie Fryslân ervoor gezorgd dat de grond die overbleef bij het project is opgeslagen nabij Harlingen. De bedoeling is om deze grond te hergebruiken bij de aanleg van de Vismigratierivier. De contracten om dit mogelijk te maken worden in 2019 gesloten. Daarnaast wordt bij de realisatie van de Vismigratierivier zoveel mogelijk werk-met-werk gemaakt (het hergebruiken van materialen uit het ene project voor een ander project), zodat grond zo min mogelijk hoeft te worden verplaatst.

Afsluitdijk Wadden Center

In maart 2018 is het Afsluitdijk Wadden Center geopend. Hier kunnen (buitenlandse) toeristen het verhaal van onder andere Unesco Werelderfgoed Waddenzee, de Vismigratierivier, het IJsselmeer-gebied en de ontwikkelingen op en rond de vernieuwde, toekomstbestendige Afsluitdijk beleven. Het centrum biedt geïnteresseerden die de dijk bezoeken een plek waar ze kennis, ideeën en inspiratie kunnen opdoen.

Duurzaamheid staat centraal in het gebouw. Zo liggen op het dak tweehonderd zonnepanelen en worden de mogelijkheden onderzocht voor de toepassing van SolaRoad in het wegdek van het parkeerterrein. De composiet gevelbekleding van het gebouw kan in de toekomst gerecycled worden.

Jaarplan 2019 circulaire economie

VERDIENEN loopt als een rode draad door 'doen, leren en vertellen'. De circulaire economie is een bron van innovatie: het Friese mkb verdient aan nieuwe circulaire businessmodellen en creëert daarmee werkgelegenheid. Het resultaat is een toekomstbestendige economie.

Jaarplan 2019 is in beweging

Dit jaarplan is gemaakt op basis van de kennis die we eind 2018 hadden. Vanwege diverse samenwerkingen en ontwikkelingen in de wereld om ons heen kunnen er wijzigingen plaatsvinden.

We dragen met ons jaarplan bij aan de Global Goals

Jaarplan 2019 circulaire economie

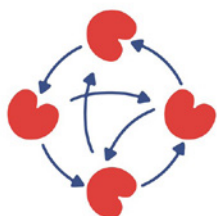
De 7 aspecten van een circulaire economie

Vereniging Circulair Friesland gebruikt onderstaande zeven kenmerken. Deze kenmerken vormen de basis voor een ideaal eindbeeld van de circulaire economie en geven antwoord op de vraag wat 'circulair' betekent. Omdat wij nauw samenwerken met de vereniging zijn deze karakteristieken ook voor ons de richtlijn. Tevens gebruiken wij deze kenmerken om 'circulariteit' meetbaar te maken.

Samen werken aan een circulaire economie

We zijn actief partner in regionale en Europese netwerken om gezamenlijk te werken aan een circulaire economie.

**CIRCULAIR
FRIESLAND**

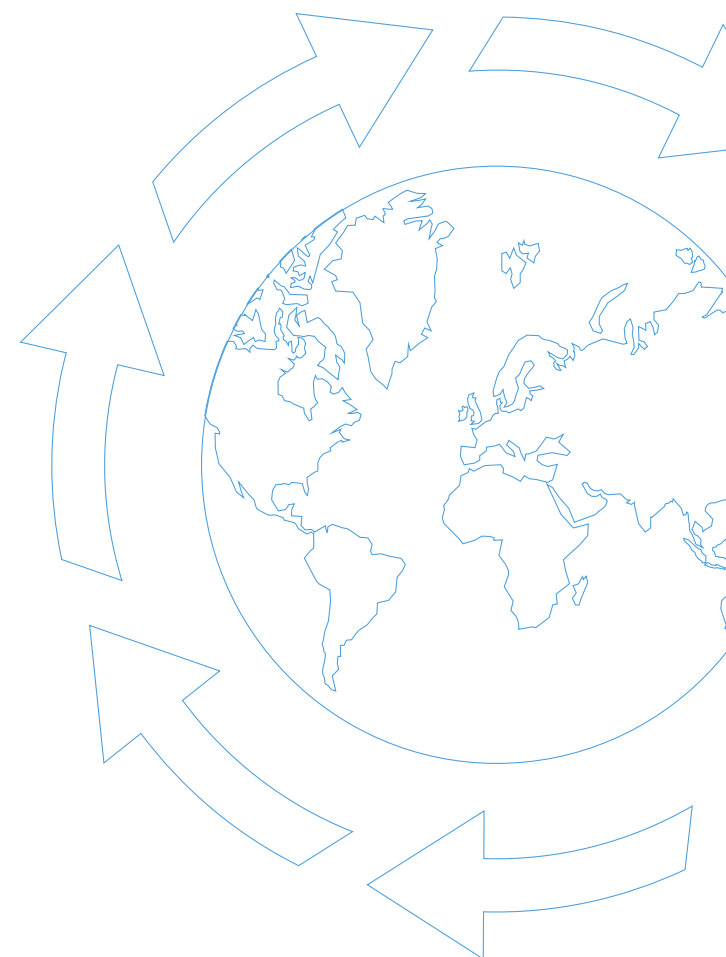

**rijksuniversiteit
groningen**

campus fryslân

provinsje fryslân
provincie fryslân

Versie januari 2019

www.fryslan.frl